

Марина ВОЙНА,
orcid.org/0000-0002-0447-7928
кандидат філологічних наук,
асистент кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна) *marusia1987v@gmail.com*

СИНТАКСИЧНІ ПЕРЕСТАНОВКИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ПРИЙОМ В КИТАЙСЬКО-АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Статтю присвячено аналізу синтаксичних трансформацій, а саме перестановкам, здійснених у процесі китайсько-англійського перекладу, застосування яких зумовлено низкою факторів, а саме приналежністю двох мов до різних морфологічних типів, відмінністю у національній психології мовців, мовленнєвими звичками та традиціями. Синтаксис – це мислення у його етноспецифічному вербальному вимірі, відтак у повній мірі відображає специфіку не лише мови, а й культури та психології. У процесі перекладу залучається весь спектр перекладацьких трансформацій, як от лексичні, стилістичні, граматичні тощо, де синтаксичні трансформації часто належать до різновиду останніх. І хоча різні види трансформацій майже не використовують ізольовано, дана стаття має на меті звернути увагу саме на перестановки, як найбільш частотну та найефективнішу категорію перекладацьких трансформацій у китайсько-англійському перекладі. Перестановки в китайсько-англійському перекладі можуть стосуватися кожного з членів речення, оскільки фіксований порядок слів в китайській мові вимагає від перекладача трансформації структури речення відповідно до вимог англійської мови, де порядок слів більш вільний. Однак в міру цих особливостей найбільшого впорядкування вимагають розташування означення та обставини, так як перше завжди препозиційне до підмета або додатка в китайській мові, а друга – завжди у препозиції до присудка. Окрім того, порядок розміщення поширених означень та обставин різняться в обох мовах, і на це перекладач має звертати пильну увагу. Менше складнощів представляє собою підмет, оскільки він з'являється на початку речення, проте у випадку перекладу безпідметових китайських речень, він має бути компенсований у певний спосіб та розміщений у відповідності до граматичних норм англійської мови. Китайська мова динамічна, тобто послуговується великою кількістю дієслів, сконцентрованих в межах одного речення, але таке нагромадження не властиве англійській мові, через це правильний вибір присудка є значимим з точки зору досягнення адекватності та еквівалентності перекладу. Додатки в ряді китайських речень можуть виконувати функції підмета в англійській мові.

Ключові слова: синтаксис, китайська мова, англійська мова, переклад, трансформації.

Maryna VOINA,
orcid.org/0000-0002-0447-7928
Phd in Linguistics,
Assistant Professor at the Department of Languages and Literature
of the Far East and South-East Asia
Educational and Scientific Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) *marusia1987v@gmail.com*

REPLACEMENT OF WORD ORDER AS AN EFFECTIVE SYNTAX TRANSFORMATION IN CHINESE-ENGLISH TRANSLATION

The article is devoted to the analysis of syntactic transformations, namely, permutations made in the process of Chinese-English translation, the use of which is determined by a number of factors, namely, the belonging of the two languages to different morphological types, differences in the national psychology of speakers, speech habits and traditions. Syntax is thinking in its ethno-specific verbal dimension, so it fully reflects the specificity of not only language, but also culture and psychology. The whole range of translation transformations is involved in the process of translation, such as lexical, stylistic, grammatical, etc., where syntactic transformations often belong to the variety of the latter. And although different types of transformations are hardly used in isolation, this article aims to draw attention specifically to permutations, as the most frequent and most effective category of translation transformations in Chinese-English translation. Replacement of word order in Chinese-English translation can apply to each member of the sentence, because the fixed word order in Chinese requires the translator to transform the structure of the sentence according to the requirements of the English

language, where the word order is more free. However, as far as these features are concerned, the arrangement of attribute and adverbial modifier require greater efforts, since the first is always prepositional to the subject or object in Chinese, and the second is always prepositional to the predicate. In addition, the order of elements in multi-level attribute and adverbial modifier in both languages differs, and the translator should pay close attention to this. Less complex is the subject, since it appears at the beginning of the sentence, but in the case of translating Chinese non-subject sentences, it must be compensated in a certain way and placed in accordance with the grammatical rules of the English language. The Chinese language is dynamic, that is, it uses a large number of verbs concentrated within one sentence, but such accumulation is not characteristic of the English language, because of this, the correct choice of predicate is significant from the point of view of achieving translation adequacy and equivalence. Objects in a number of Chinese sentences can function as subjects in English.

Key words: syntax, Chinese language, English language, translation, transformations.

Постановка проблеми. Порядок слів – це власне мові взаємне розміщення членів речення при певній смисловій структурі висловлювання. Він зумовлений граматичною будовою мови, закріплений літературною традицією. Порядок слів у китайській та англійській мовах має велику кількість спільних рис; проте в силу відмінностей у мисленні, а мова є своєрідним його віддзеркаленням, існує ряд вагомих розходжень у звичному для нації порядку вираження думки. Загалом, порядок слів у китайській мові відносно фіксований, і це є ключовою особливістю аморфного типу мов, коли за відсутності формально вираженої слово-зміни, граматичні функції на себе перебирають порядок слів та службові слова (朱徽, 2004:63). Попри це, не слід забувати також про ряд відмінностей у граматиці двох мов, що визначають весь процес перекладу. Перекладачу не лише слід точно відтворити зміст оригіналу, а й забезпечити його загальнодоступність та зрозумілість.

Перекладацькі трансформації – міжмовні перетворення, які покликані сприяти тому, аби текст мови перекладу максимально повно передавав всю інформацію, яка міститься у тексті оригіналі, при суворому збереженні норм мови перекладу. Професор І. В. Гарник пропонує класифікувати всі перекладацькі трансформації в межах чотирьох груп: лексичні (конкретизація, генералізація, зміщення, додавання, вилучення), граматичні (заміна частин мови, членів речення та типу речення, синтаксичні перестановки, членування та об'єднання речень), лексико-граматичні (функціональні заміни та антонімічний переклад) та лексико-семантичні (логічний розвиток, метонімічні та метафоричні зрушення, цілісне перетворення, компенсація втрат) (Гарник, 2001:38). Граматичні трансформації можна звести до елементарних чотирьох видів, а саме: перестановки, заміни, додавання та вилучення. Перестановки – це зміна розташування (порядку) мовних елементів у тексті перекладу у порівнянні з оригіналом. Найбільш часто зустрічаються перестановки слів та словосполучень у структурі речення. Синтак-

сичні перестановки в контексті китайсько-англійського перекладу зустрічаються найчастіше, проте зазвичай поряд з різного роду граматичними та лексичними замінами, як от заміна частин мови, заміна членів речення, заміна типу речення тощо. Це зауважує і китайський дослідник Ма Цінхуа у своїй праці «Практичний курс перекладу», називаючи трансформацію перестановки «трансформацією зміни порядку слів/换序译法» (马庆华, 2010:81-103). По суті обидві класифікації граматичних трансформацій співпадають в українського та китайського дослідників, і відрізняються лише назвою. Слід також зазначити, що китайські науковці орієнтуються все ж на англійську школу перекладу, а, відтак, намагаються наблизити китайське перекладознавство до західного, тому оригінальністю існуючі класифікації не відрізняються.

Аналіз досліджень. Проблемама китайсько-англійського двостороннього перекладу присвячений ряд досліджень китайських науковців, як от Лянь Шунена / 连淑能 «Компаративний аналіз у англо-китайському перекладі / 英汉对比研究» (1993), Чен Аньдіна / 陈安定 «Основи перекладу/翻译精要» (2004), Гань Піна / 甘平 «Проблема передачі паратаксисту та гіпотаксисту в процесі англо-китайського перекладу / 浅析英汉对比中的形合与意合现象» (2007), Ван Усіна / 王武兴 «Вказівки до англо-китайського перекладу / 英汉互译指导与篇章翻译» (2004) та інші.

Мета статті. Дана розвідка має на меті проаналізувати використання синтаксичних перестановок у процесі китайсько-англійського перекладу, визначити основні труднощі та запропонувати шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Причинами синтаксичних перестановок у перекладі можуть бути як мовленнєві традиції, так особливості морфологічної будови мов, а відтак і відмінності у вираженні граматичних зв'язків між елементами простого речення та логічних зв'язків у складному реченні. Для китайської мови, наприклад, характерним є першо-

чергове вираження підрядного речення, а потім головного. Для англійської мови це не є над-важливим. Актуальне членування речення не є єдиним фактором, який визначає порядок слів. Китайська мова належить до типу “topic-prominent”, коли спершу окреслюється ситуація, і лише згодом подається власна точка зору щодо неї, це у свою чергу справляє враження важкого початку і легкої кінцівки / 头重脚轻”. Відомий китайський лінгвіст Чжао Юаньжень / 赵元任 зазначав, що граматичне відношення між підметом і присудком у китайській мові є не стільки відношенням між суб’єктом дії та самою дією, скільки між темою та поясненням (коментарем). Тому суб’єкт та дія можуть розглядатися лише як особливий приклад даних відношень. Саме тому суб’єктивно-виражальний аспект зосереджений в кінці речення, і характеризує мову стриманістю у вираженні оціночного ставлення. Для англійської ж мови характерним є «end-weight», що вимагає зосередження всіх важливих та великих за обсягом елементів у кінці речення («头轻脚重»). За таких умов відносно важливою та суттєвою стає позиція підмета, що відносить мову до типу “subject prominent”.

Перестановка підмета. Підмет за визначенням має знаходитися на початку речення. Через те, що китайський синтаксис характеризується партаксисом, позиція підмета у реченні не є настільки важливою. Часто підмет, який з’являється лише у першому простому реченні і, навіть, якщо згодом відбувається зміна логічного підмета, він часто формально не виражений. Читач може визначити це з контексту. В той же час, для англійської мови наявність підмета є необхідною, його позиція в реченні доволі важлива, оскільки часто підмет «керує» всім реченням. Таким чином, у процесі китайсько-англійського перекладу вибір підмета є ключовим завданням, яке часто визначає, чи буде переклад відповідати англомовній традиції. Вибір підмета при перекладі має здійснюватися у відповідності до типу речення. Наприклад:

1. 自然界有各种不同的元素。(黄洋楼, 2004:52)

[译文1] Nature has different elements.

[译文2] There are different elements in nature.

Структура речення-оригіналу дуже проста, проте чим простіша структура, тим легше припуститися помилки при перекладі. Переклад за зразком № 1 хоча і є граматично коректним, для носія англійської мови він виглядатиме кульгавим як візуально, так і на слух, бо такий виклад відповідає китайському типу мислення. У даному випадку більш влучним та автентичним було б використати ввідну конструкцію There be...,

з подальшою трансформацією підмета «自然界» в обставину.

2. 有气体分子式求它的密度是很简单的事。(黄洋楼, 2004:57)

[译文1] To find the density of a gas from its formula is a simple matter.

[译文2] Its a simple matter to find the density of a gas from its formula.

Підмет в оригінальному реченні представлений суб’єктно-предикативним словосполученням (主谓短语). Це класичний тип речення в китайській мові. Для англійської мови більш характерним є «end-weight», а підмет у перекладі № 1 занадто довгий. Отже слід використати формальний підмет It, і лише тоді переклад буде влучним.

Таким чином слід пам’ятати, що не завжди підмет у китайській мові має бути перекладений підметом в англійській мові. Вибір підмета має ґрунтуватися як на специфіці мислення мислення носія мови перекладу, так і на граматико-синтаксичних особливостях його вербального вираження.

Перестановка присудка. Китайська мова широко оперує дієсловами, і це відносить її до динамічних мов, тоді як англійська залучає більшу кількість іменників, прикметників, службових слів та інших статичних частин мови для вираження значення дієслова. У китайській мові часто в одному реченні одночасно зустрічаються декілька дієслівних присудків (连动结构), тоді як в англійській мові це явище не поширене. Така ситуація має бути впорядкована належним чином у процесі перекладу. Наприклад:

1. 我们可借助专门的仪器观察到电波在传播。

[译文1] We can use the special instrument and observe the electric waves travelling along.

[译文2] With the help of a special instrument we can observe the electric waves travelling along.

У оригінальному простому реченні поряд зустрічаються аж три дієслова: 借助, 观察, 传播. Перші два дієслова виступають однорідними присудками, а третє міститься у складі додатка. Саме за цією схемою представлений переклад № 1. У перекладі № 2 серед трьох дієслів у ролі присудка було обрано одне, а саме 观察, так як саме його роль є найбільш суттєвою. Наступним кроком було використання прийменникової ввідної фрази з With на початку речення, що сприяє наближенню перекладу до традиції англійського синтаксису. Відтак констатуємо, що варіант перекладу № 2 більш виражальний, ніж переклад № 1.

2. 刘四爷没答碴儿, 想了想, 问道: “话匣子呢? 唱唱!” (老舍 “骆驼祥子”) (冯庆华, 2001:83).

[译文1] Fourth Master Liu did not answer – he was thinking and asked presently, “Where's the gramophone? Let's have a song!”

[译文2] Fourth Master Liu didn't answer – he was thinking. “Where's the gramophone” he asked presently. “Let's have a song!”

Послідовне використання декількох дієслів є виразною особливістю китайської мови, часто таким реченням властива ритміка та динаміка. У перекладі № 2 присудок 问道 досить майстерно був розміщений між двома репліками, речення виглядає добре організованим, що унеможливило відчуття нагромадження та повторення дієслів.

Перестановка додатка. У китайському реченні додаток зазвичай стоїть після присудку і може бути різним за довжиною. Під час перекладу на англійську мову, позиція додатка визначається смислом речення. Наприклад:

1. 必须注意汽车的保养。

[译文1] Must pay attention to the cars' maintenance.

[译文2] The maintenance of cars must be paid attention to.

В оригінальному реченні додаток 保养 знаходиться одразу після присудку, однак дане речення є безпідметовим(无主句). Підмет в англійській мові ключовий, відтак його компенсація при перекладі є першочерговим завданням. Ґрунтуючись на цьому, у перекладі № 2 було виконано перестановку додатку з кінця на початок речення, а відтак і заміну його на підмет. Окрім цього, ми так само можемо компенсувати підмет, втрачений в оригінальному реченні, додаючи займенник we або one в залежності від контексту: We/one should pay attention to the maintenance of cars. Однак варто зважати на те, що переклад, який містить пасивну конструкцію, виглядає в англійській мові більш автентично.

2. 在名牌上可以看见机器的型号、功率和速度。(柯金算, 1995:77)

[译文 1] On the name plate can see the type, power and speed of the machine.

[译文 2] The type, power and speed of the machine are seen on the name plate.

Речення безпідметове, що так само вимагає компенсації. Однак просте додавання підмета, як от we, he, they, everyone та інші, у безвідносності до контексту, буде виглядати неточно. Через це, найкращим варіантом є використання пасиву, для уникнення називання суб'єкта дії. У даному випадку додаток речення-оригіналу замінено на підмет речення-перекладу. У прикладі № 1 знехтувано базовими граматичними нормами мови перекладу, такий дослівний переклад вважається помилковим.

Перестановка означення. Англійська мова відноситься до флективних, толі як китайська – до кореневих. Синтаксичні відмінності між двома мовами сконцентровані в основному навколо позиції означення та обставини.

Означення у китайській мові зазвичай розміщується перед означуваним словом, а в англійській мові його позиція більш гнучка. Окрім того, порядок розташування елементів у поширеному означенні у двох мовах також різний. Наприклад:

请等他一会, 他有要事告诉你。(赵光平, 龙达友, 2006:96)

[译文1] Please wait for him, he has important something to tell you.

[译文2] Please wait for him, he has something important to tell you.

Згідно порядку розташування елементів означення, 要是 мало би перекладатися як important something, однак у даному перекладі присутня граматична помилка, оскільки відповідно до граматичних норм англійської мови, означення, що означає неозначений займенник, має стояти у постпозиції, а отже маємо натомість something important.

1. 大夫们已经试过各种可能的办法了。

[译文] The doctors have tried every way possible.

Прикметники на -ible, -able у функції означення також зазвичай постпозиційні.

2. 为了能及时赶到那儿, 他们克服了极大的困难。

[译文] They had the greatest difficulty imaginable getting there time.

4. 它是这个地区唯一能食用的野莓。

[译文] It is the only wild berry edible here in this area.

Коли прикметник поряд зі словами every, the only, або прикметником у найвищому ступені використовуються для означення іменника, він також стоїть після іменника.

5. 在这里学习的多数是中学老师。

[译文] Most of the people studying here are middle school teachers.

Означення оригінального речення перекладається дієприкметниковим зворотом і так само розташовується у постпозиції.

Перестановка обставини. За традицією, обставина у китайському реченні розташовується після підмета перед присудком, проте інколи задля підсилення думки, обставину можна помістити і на початку речення. В англійській мові позиція обставини гнучка, тому відповідно до потреби, вона може стояти на початку речення, або перед присудком, або між частинами присудка, так само як і в кінці речення. Наприклад:

1. 会议代表昨天上午在会议室热烈地讨论了温总理的报告。

[译文1] The conference delegates yesterday morning in the meeting room animatedly discussed Premier Wen's report.

[译文2] The conference delegates discussed Premier Wen's report animatedly in the meeting room yesterday morning.

У реченні-оригіналі присутні 3 види обставин, перша – обставина часу, друга – обставина місця, третя – обставина міри, ступеню. Дослівний переклад № 1, в якому не було проведено ретельного впорядкування обставин згідно традиції мови-перекладу, виглядає нагромадженням слів і у жодному разі не справляє враження автентичного англійського речення. Тому у перекладі № 2 використали обставину ступеня для уточнення дієслова-присудку, а решту обставин помістили в кінець речення. (Тут слід пам'ятати про особливості позиції обставин часу і місця в китайському реченні.)

Видів обставин багато, окрім вищезазначених, наявні також обставина причини, мети, способу, частотності, ступеню, умови тощо. У наступному уривку речення ми спостерігаємо вживання великої кількості обставин:

为此，我公司于去年2月郑重地多次向贵方表示... ..

[译文] For this reason, our company explained solemnly to your company for many times in February last year...

Тут 我公司 – 表示 є граматичною основою речення, 为此 – обставина мети, 于去年2月 – обставина часу, 郑重地 – обставина способу, 多次 – обставина частотності, 向贵方 – відносна обставина. Поміж тим, впорядкування у процесі перекладу такого великого скупчення обставин може викликати певні труднощі, тому слід ретельно вивчити порядок елементів поширеної обставини в обох мовах.

Висновки. Отже, як показує аналіз, часто у процесі перекладу, ми трансформуємо і видозмінюємо одночасно різні частини мови та їх порядок. З огляду на морфологічні особливості будови китайської та англійської мов, у процесі перекладу найчастіше застосовуються саме перестановки як членів речення, так і головного і підрядного речень. Це відбувається через те, що за відсутності словозміни в китайській мові, граматичні відношення між членами речення виражаються за допомогою суворого порядку слів, і, якщо позиція підмета і присудка часто не зазнає трансформації, то навколо означення і обставини мають проводитися ретельних аналіз з метою їх подальшого впорядкування з метою досягнення максимальної автентичності та адекватності перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 朱徽. 汉英翻译教程 [M]. 重庆: 重庆大学出版社, 2004年, 第63页。
2. Гарник І. В. Типологія перекладацьких трансформацій: навчально-методична розробка на базі англійської мови. Київ: МЛП, 2001.
3. 马庆华. 实用翻译教程. 上海外语教育出版社. 2010 (2). 791页.
4. 黄洋楼. 汉英互译使用技巧[M]. 广州: 华南理工大学出版社, 2004年, 第52–57页。
5. 冯庆华. 实用翻译教程[M]. 上海, 上海外语教育出版社, 2001年, 第83页。
6. 柯金算. 英译汉时句子成分的改变[J] 大学英语, 1995年, 第77页。
7. 赵光平, 龙达友. 英汉互译技巧及实例[M]. 成都: 西南交通大学出版社, 2006年, 第96页。

REFERENCES

1. Zhu Wei. (2004) *Hanying fanyi jiaocheng* [Chinese-English translation course]. Chongqing : Chongqing daxue chubanshe. [in Chinese]
2. Harnyk I.V. (2001) *Typolohiia perekladatskykh transformatsii*: [Typology of translation transformations] *Navchalno-metodychna rozrobka na bazi anhliiskoi movy*. Kyiv: MILP [in Ukrainian]
3. Ma Qinghua (2010) *Shiyong fanyijiaocheng*. Shanghai waiyu jiaoyu chubanshe. [in Chinese]
4. Huang Yanglou. (2004) *Hanying hongyi shiyong jiqiao* [Technique of Chinese-English practical translation]. Guangzhou : Huanan ligong daxue chubanshe. [in Chinese]
5. Feng Qinghua. (2011) *Shiyong waiyu jiaocheng* [Practical course of translation]. Shanghai : Shanghai waiyu jiaoyu chubanshe. [in Chinese]
6. Ke Jinsuan. (1995) *Ying yi han shi juzi chengfen de gaibian* [Parts of speech changes during the English-Chinese translation]. Daxue yingyu. [in Chinese]
7. Zhao Guangping, Long Dayou. *Yinghan huyi jiqiao ji shili* [Some techniques and examples of English into Chinese translation]. Chengdu, Xinan Jiaotong daxue chubanshe. [in Chinese]